

Впровадження нового OIML D1 до української метрологічної системи – поточний стан та нові завдання

Кузьменко Ю. В.¹ , Проненко С. В.² , Потоцький І. О.³ 

^{1,2,3} ДП «Укрметрестандарт», Україна

E-mail: spronenko@ukr.net

Анотація

Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про приєднання до Конвенції про заснування Міжнародної організації законодавчої метрології» від 05.11.2020, 998-ІХ^[1]. В Україні Конвенція набрала чинності 3 квітня 2021 року і, як наслідок, Україна набула статусу країни учасника (держави-члена) Міжнародної організації законодавчої метрології (далі – OIML).

Ще однією важливою подією міжнародного рівня стало прийняття нової редакції документа OIML D1 National metrology systems – Developing the institutional and legislative framework (Національні метрологічні системи – Розробка інституційної та законодавчої основ)^[2]. За результатами аналізування нового документа можна стверджувати, що метрологічна система України відповідає вимогам сучасності, проте слід розглянути доцільність внесення деяких змін до законодавства.

Ключові слова: метрологічна система, засоби вимірювання, система оцінки відповідності, призначений інститут, метрологічне законодавство.

Опубліковано
20.11.22



1. Основна частина

Верховна Рада України ухвалила Закон^[1] щодо приєднання до Конвенції про заснування Міжнародної організації законодавчої метрології (далі Конвенція OIML) 5 листопада 2020 року. Для України це означає зміну поточного статусу шляхом приєднання до OIML в якості країни учасника.

Приєднання до Конвенції OIML та отримання статусу країни учасника дозволить українським фахівцям брати участь у засіданнях Технічних комітетів та підкомітетів OIML, а також впливати на прийняті ними рішення. Крім того, тепер в Україні можливе широке впровадження на офіцій-

ному рівні положень та процедур Системи сертифікації OIML (OIML CS) та вимог, наведених у рекомендаціях (OIML R) та інших документах OIML до української системи законодавчої метрології щодо законодавчо регульованих засобів виміральної техніки. Впровадження системи OIML CS потребує значних затрат і зусиль, першочергово, від наукових метрологічних центрів, але, своєю чергою, дозволить українським виробникам засобів вимірювань, провівши необхідні випробування в Україні, виходити на світовий ринок без додаткових процедур.

Для реалізації зазначеного 2 лютого 2022 року Кабінетом Міністрів України було призначе-

но Юрія Кузьменка, заступника генерального директора з метрології, оцінки відповідності засобів вимірювальної техніки та наукової діяльності ДП «Укрметртестстандарт» представником від України у Міжнародному комітеті законодавчої метрології (CIML). Наступним кроком стало призначення представників від усіх наукових метрологічних центрів України (https://www.oiml.org/en/tc-sc-pg/tclist_view) до Технічних комітетів та підкомітетів OIML і формування національного секретаріату OIML, функції якого багато років фактично виконує ДП «Укрметртестстандарт».

Ще однією знаковою подією 2021 року у світі метрології стала публікація документа OIML D1 [2] у новій редакції. Зазначений документ беруть за основу при розробленні метрологічного законодавства в усіх економічно розвинених країнах світу. Законодавство України в галузі метрології (включаючи Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» [3] та понад 40 нормативно-правових актів) в цілому відповідає сучасним світовим вимогам до національних метрологічних систем, оскільки створювалось з урахуванням вимог OIML D1 попередньої редакції [4], проте все ж потребує певного перегляду.

На сьогодні, національну метрологічну службу очолює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері метрології та метрологічної діяльності – Міністерство економіки України (Мінекономіки). Фактично, Мінекономіки має статус національного метрологічного інституту у розумінні Угоди про взаємне визнання національних еталонів і сертифікатів калібрування й вимірювання, що видаються національними метрологічними інститутами (CIPM MRA) [5], оскільки є правонаступником її підписанта – Держспоживстандарту України. Чотири визначені наукові метрологічні центри (ДП «Укрметртестстандарт», ННЦ «Інститут метрології», ДП «Івано-Франківськстандартметрологія» та ДП «НДІ «Система») виконують роль призначених інститутів (Designated Institutes – в термінології [5]), кожен з яких спеціалізується на зберіганні, відтворенні і

передачі певних одиниць вимірювання фізичних величин для галузей економіки України.

Нова редакція OIML D1 [2] має певні відмінності від попередньої редакції в частині структури національних метрологічних систем. Надалі наводимо переклад ключових, на нашу думку, положень щодо структур національних метрологічних систем, передбачених OIML D1. Частковий переклад п. 3.2.2:

*«В ідеальному випадку країна створює єдиний національний інститут, який охоплює всі її потреби. Однак з різних причин це може бути не завжди практичним, і в цьому випадку функції НМІ можуть виконуватись більш ніж однією організацією. Сюди можуть входити лабораторії, які є частиною університетів чи інших наукових інституцій чи організацій, незалежно від форми власності чи юридичного статусу. Це може відбуватися, наприклад, коли країни традиційно розподіляють відповідальність за різні величини/одиниці між різними інститутами або коли метрологія охоплює діяльність за межами традиційних фізичних та інженерних основ і переходить у такі галузі, як хімія, медицина, харчова промисловість тощо. Крім того, незважаючи на значні переваги у тому, щоб мати всі основні можливості країни в одному інституті, розподілена організація дозволяє невеликим країнам або країнам, що розвиваються, використовувати існуючі ресурси та можливості. Однак участь у системі міжнародного визнання (CIPM MRA) вимагає певної національної координації. Для цілей CIPM MRA один інститут, як правило, призначається як Національний метрологічний інститут для країни, а інші діють як «призначені інститути» (DI) у значенні Угоди. Це не обов'язково вказує на будь-яку національну ієрархію. **У всіх випадках важливо мати адекватні механізми для координації діяльності цих інститутів, зокрема в тому, що стосується їхнього внеску в роботу ВІРМ, або з боку головної установи, або агентства.***

Таким чином, НМІ може мати різні можливі структури:

- державний інститут, що володіє і керує **власними лабораторіями**;
- приватний інститут, який володіє і управляє власними лабораторіями під керівництвом уряду з урахуванням недобросовісної конкуренції та національної безпеки; або
- **державне агентство, яке координує державні чи приватні інститути.**

Вибір форми значною мірою залежить від існуючих місцевих структур та установ, галузей метрології, які спрямовані на розвиток національної метрологічної політики, та конституційних та законодавчих традицій країни.

Повинні також існувати належні гарантії неупередженості – зокрема, щоб гарантувати, що на конкурентних ринках де НМІ пропонує товари чи послуги, не спричинено недобросовісної конкуренції».

Згідно з чинним Законом ^[3] координацію діяльності наукових метрологічних центрів та роль такого агентства на сьогодні виконує Мінекономіки. Втім, на нашу думку, створення координаційної ради щодо діяльності «розподіленого» Науко-

вого метрологічного інституту, до якої увійшли б представники Мінекономіки та чотирьох наукових метрологічних центрів, було б правильним кроком для розвитку міжнародного співробітництва у сфері метрології.

2. Висновки

- Інституційні ролі та статуси чотирьох наукових метрологічних центрів (призначених інститутів) мають бути визначені згідно з 3.2.2 нового OIML D1 ^[2]. Це відповідатиме традиційному розподілу відповідальності українських наукових метрологічних центрів та сприятиме ефективній комунікації з міжнародною спільнотою в галузі наукової та законодавчої метрології.

- Управління «розподіленим» Науковим метрологічним інститутом повинна здійснювати новостворена координаційна рада, до якої увійшли б представники Мінекономіки та чотирьох наукових метрологічних центрів.

- Відповідно до нової редакції OIML D1 ^[2] Мінекономіки має проводити періодичний детальний моніторинг стану метрологічної системи з метою подання Кабінету Міністрів України інформації щодо стану метрологічної системи та її потреб, забезпечення наукового та технологічного розвитку.

Посилання

1. Закон України «Про приєднання до Конвенції про заснування Міжнародної організації законодавчої метрології». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-20#Text>
2. 2020 OIML D1 National metrology systems – Developing the institutional and legislative framework. https://www.oiml.org/en/files/pdf_d/d001-e20.pdf
3. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність».
4. 2012 OIML D1 Considerations for a Law on Metrology. https://www.oiml.org/en/files/pdf_d/d001-e12.pdf
5. CIPM MRA «Mutual recognition of national measurement standards and of calibration and measurement certificates issued by national metrology institutes». <https://www.bipm.org/en/cipm-mra/cipm-mra-documents>